

Utveckling av rättsinformationssystem 2005

Fördjupad användaranpassning av rättsinformationssystemet, FARIS

Sammanfattning

Ett väl utvecklat rättsinformationssystem kan sägas ha två centrala syften. Dels att i rätts-säkerhetens intresse tillförsäkra medborgarna en god och enkel tillgång till rättsinformation i elektronisk form, dels att effektivisera arbetet i den offentliga förvaltningen. Spridningen idag sker via portalen Lagrummet (lagrummet.se), som innehåller länkar till de rättsinfor-mationsansvariga myndigheternas dokument på deras webbplatser.

Rättsinformationssystemet skall vara enkelt, lättillgängligt och överskådligt för enskilda personer och offentlig förvaltning. Systemet skall därför vara enhetligt och erbjuda tillgång genom logisk uppbyggnad, anpassning till användare med särskilda behov och goda sök-möjligheter.

En viktig komponent för ökad tillgänglighet, enkelhet och överskådlighet är den grafiska och pedagogiska utformningen av webbplats och sökfunktioner. Rättsinformationssystemet tillgängliggörs idag via portalen Lagrummet, på www.lagrummet.se.

Olika önskemål har framförts när det gäller förädling av informationen, t ex gruppering av information, för presentation på olika sätt för varierande ändamål, samt länkning mellan in-formationskällor.

Systemet bör på sikt även inkludera de kommunala författningarna.

Det sker en hel del arbete i omvärlden som har påverkan på rättsinformationssystemet. Bland annat skall utredas möjligheten till elektronisk kungörelse av författningar samt krav på att införa författningsmotiv (bemyndigande) i författningarna. Systemet måste anpassas till de förändringar som därigenom kan bli aktuella.

Utvecklingen inom EU medför också påverkan på det svenska systemet, dels genom krav på att kunna följa upp implementeringen av EG-direktiv, dels genom ambitionen att de svenska lagarna skall vara tillgängliga i samtliga medlemsstater.

Möjligheten att upphandla hela eller delar av rättsinformationssystemet skall undersökas, tex drift och förvaltning och förädlad information.

Utvecklingsplan

Tillgänglighet

Systemet skall vara tillgängligt för såväl enskilda personer (inklusive företag) som för den offentliga förvaltningen. Detta är ett övergripande mål, men inom dessa begrepp finns ett stort antal olika målgrupper, med olika och varierande behov av rättsinformation, beroende på tillfälle och situation.

Dessa övergripande begrepp måste brytas ner på olika målgruppers behov. En *målgrupps-analys* behöver göras för att skapa förutsättningar för att kartlägga behoven och därefter strukturera och anpassa informationen. En skiljelinje som redan kan förutses är huruvida man har behov av s.k. konsoliderad rättsinformation eller att kunna följa rättsskipningens alla delmoment i form av att spåra ändringar och tidigare lydelse, d v s såsom de kungörs.

Det sistnämnda är viktigt inom lagstiftningsarbetet, men även andra kan ha intresse av detta.

Såväl rättsinformationsrådet som de rättsinformationsansvariga myndigheterna har en del kunskap om sina målgrupper. En skrivbordsanalys bör göras med underlag från dessa. Dock måste denna teoretiska produkt verifieras genom avstämning med representanter för de olika målgrupperna.

En viktig komponent för ökad tillgänglighet, enkelhet och överskådlighet är den grafiska och pedagogiska utformningen av webbplats och sökfunktioner. Den grafiska utformningen och pedagogiken hanteras i ett särskilt projekt, "Utveckling av Lagrummet, fas 1". Där emot krävs en ensning av gränssnitten, d v s vad användaren ser på sin skärm, vilket idag varierar från myndighet till myndighet.

När det gäller sökning är frågan mer komplex. Idag sker en länkning från portalen Lagrummet till respektive rättsinformationsansvarig myndighets webbplats, där deras rättsinformation publiceras. För att åstadkomma en godtagbar sökfunktion är en förutsättning sannolikt tillgång till rättsinformation i databaser. En undersökning av varje rättsinformationsansvarig myndighets förutsättningar måste således ske.

Många myndigheter förutsätts behöva hjälp och råd för att utforma och märka den elektroniska informationen. Särskilt efterfrågas koordinering och stöd när det gäller dokumentmärkning, etablering av standarder, upphandlingssamordning och drifttjänster. En handbok kan vara lämplig att ta fram.

Förädling

Med förädling avses i detta sammanhang att informationen tillhandahålls på ett annat sätt än vad strikt formella regler för produkten i fråga anger, utan att det materiella innehållet i produkten förändras, t ex att strukturera eller bearbeta informationen, men även att utveckla möjligheterna att söka i informationen.

Regeringen har uttryckt önskemål om gruppering av information och möjligheten att länka mellan olika delar av rättskedjan. Detta är inte helt okomplicerat och måste undersökas närmare. T ex kan det vara svårt att garantera att en länkning eller gruppering är komplett, vilket skapar ett behov av friskrivning från ansvar. Det har poängterats av regeringen att länkar eller annan förädling inte får förekomma i de delar av rättsinformationssystemet där det finns strikta krav på exakthet.

Det innebär ett omfattande arbete med att identifiera vilka författningar som hör ihop, dels att leta upp författningarna i fråga, dels att göra en bedömning av om det finns ett tillräckligt samband för att en länk skall vara meningsfull. Det torde finnas en hel del fall där kopplingen mellan författningar på olika nivåer finns i formell mening men inte i sak. Det finns också en mängd exempel på fall då författningar har starka samband med varandra utan att det finns någon formell koppling. En fortlöpande kontroll av att länkning sker till rätt dokument är en nödvändig men krävande arbetsuppgift.

Det bör också beaktas huruvida medborgarna ska hantera djupgående frågor som oftast kräver advokatstöd och –tolkning.

Förutom fritextsökningar och strukturerade sökningar i hela systemet borde det också finnas ett system med beskrivningar av informationskällorna och databasernas struktur. Användarna bör själva kunna styra detaljeringsgraden på sökningarna via t ex olika typer av sökformulär. Konsolidering av författningar kan ses som en förädling.

Med grupperad information avses exempelvis att det är möjligt att få en överblick av informationen genom att se på titlar. I andra situationer kan användaren behöva se enbart vissa sammanfattningar av ett antal utredningar i SOU och vid ett annat tillfälle enbart reservationerna i ett utskottsbetänkande.

Med strukturerade databaser avses att det skall vara möjligt att söka på i förväg definierade delar av dokumenten, t ex år, nummer, titel, sammanfattning, bilagenummer eller informationselement inne i texten.

Enligt rättsinformationsförordningen skall rättsinformationssystemet innehålla grundförfattningarna i SFS i deras lydelse med införda ändringar, samt med införda förändringar vid tidigare tidpunkter. Med den nuvarande lagstiftningen är det dock mycket svårt att åstadkomma en sådan ordning. Det beror framför allt på utformningen av vissa övergångsbestämmelser. Exempelvis i fall då vissa delar av en paragraf träder i kraft vid olika tidpunkter, och i fall då paragrafen träder i kraft vid olika tidpunkter för olika organ eller personer, är en sådan målsättning svår att uppfylla.

På marknaden finns ett flertal kommersiella aktörer som tillhandahåller rättsinformation på olika förädlingsnivåer. Det är viktigt att föra en dialog med dessa för att fastställa lämplig gräns för det statliga åtagandet när det gäller förädling.

I ett särskilt EG-direktiv (PSI) hanteras frågan om kommersialisering och spridning av offentlig information. Vid kontakter med marknadsaktörer har framförts önskemål om tillgång till databaser i stället för dokument på webbplatser samt att ändringar bevakas och informeras om.

För den breda allmänheten kan det finnas ett behov av att rättsinformationssystemet också ger en beskrivning av lagstiftningsprocessen och dess olika moment. Hänsyn till detta är framlyft i det särskilda projektet för Lagrummet.

En prenumerationstjänst och/eller en löpsedel med senaste ändringar i författningar eller systemet eller störningar i systemet bör övervägas.

Kommunala författningar

Samordningsmyndigheten bör eftersträva att särskilt angelägen information, utöver den obligatoriska, kommer med i rättsinformationssystemet. Detta kan ske genom att träffa överenskommelse med det organ som förfogar över informationen. Så har skett beträffande riksdagen. För att inkludera kommunala författningar bör en dialog inledas med Sveriges Kommuner och Landsting, för att gemensamt fastställa en strategi och handlingsplan.

Utvecklingen i Sverige

En utredning om införande av elektronisk kungörelse förbereds. Detta har stor påverkan på rättsinformationssystemet, särskilt beträffande kravet på att författningarna i systemet skall "återges i den form som de kungörs". Även påverkan på tekniska miljön kan vara tänkbar.

För att underlätta möjligheten att följa rättskedjan – det är i och för sig även författningsreglerat – studeras införandet av författningsmotiv eller bemyndigande i författningarna, som visar på vilken grund myndigheten beslutat om författningen¹.

Utvecklingen inom EU

Ett arbete bedrivs av EU-rådets arbetsgrupp för rättsdata, Working Party for Legal Data Processing, som träffas halvårsvis. Justitiedepartementet deltar och skickar protokoll till Statskontoret. För det första skall arbetsgruppen organisera spridningen av EG-rätten via olika databaser och för det andra utgöra en funktion för utbyte av erfarenheter och tankar i syfte att sprida nationella rättsregler i elektroniska rättsinformationssystem.

Två olika EU-projekt pågår. EULEX3 består i att skapa länkar mellan EU:s rättsdatabaser och medlemsländernas rättsdata om var en viss bestämmelse i ett direktiv har genomförts.

¹ restkompetens eller bemyndigande, eventuellt kvasibemyndigande

Nat-lex syftar till att skapa länkar från unionens rättsdatabaser till de nationella databaserna. Man skall kunna söka i samtliga länders nationella databaser, på sitt eget språk.

Upphandling av systemet

Många kommersiella aktörer tillhandahåller rättsinformation, mer eller mindre förädlad. Det bör undersökas på vilket sätt det statliga rättsinformationssystemet förhåller sig till dessa system och om den rättsinformation som skall tillhandahållas enligt rättsinformationsförordningen kan upphandlas. I vart fall bör upphandling av drift och förvaltning övervägas.

I en upphandling kan utvidgat stöd för främst de små myndigheternas hantering övervägas, t ex en gemensam drifttjänst som myndigheterna, även de större, kan utnyttja.

Det är lämpligt att överväga en upphandling som beaktar de alternativ till avtalsmodeller som kan tänkas, i syfte att åstadkomma en så balanserad riskspridning som möjligt. Framför allt bör tydliga och ändamålsenliga incitament och finansieringsmodeller utredas. Genom att nyttja marknadsaktörernas kompetens kan sannolikt utveckling och drift effektiviseras. Ett avtal bör således även hantera gemensamma diskussioner i syfte att främja utvecklingen mot de fastställda målen för rättsinformationssystemet.

x x x x

[Till startsidan](#)